

Rammer for forvaltning av naturvernområder

Kompetansedager for nasjonalpark- og verneområdestyrer

Styrenes ansvar

- «...ansvar for en helhetlig forvaltning av verneområdene hvor ivaretagelse av verneverdiene og verneformålet er hovedoppgaven.» (vedtektene)
- *Styret* som er ansvarlig for at forvaltningen og vedtakene er innenfor rammene som er gitt – også vedtak og beslutninger som treffes av forvalter

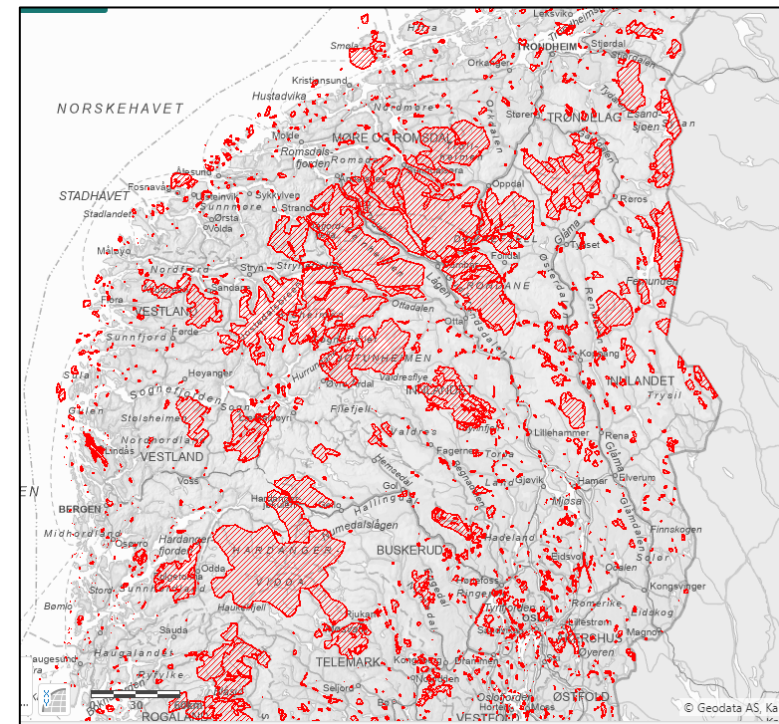
Styrenes oppgaver

- utøve myndighet etter verneforskriften
- utarbeide forvaltningsplaner (inkl. besøksstrategier)
- skjøtsel, registrering og dokumentasjon av naturverdier
- informasjon og veiledning om verneområdene
- følge opp ulovligheter

Hva er et naturvernområde?

- Geografisk avgrenset område på kart
- Forskrift med vernebestemmelser
- Opprettet av Kongen i Statsråd
- Varig vern
- Grunneier beholder eiendomsretten
- Gjelder side om side med andre lover (f.eks. motorferdselloven og plan- og bygningsloven)

Rammer for forvaltningen

- **Naturmangfoldloven**
- **Verneforskrifter**
- **Forvaltningsloven**
- Forvaltningsplan
- Retningslinjer og rundskriv
- Vedtektene

miljodirektoratet.no

Naturmangfoldloven

Naturmangfoldloven

- Vedtatt 19. juni 2009 – i kraft fra 1. juli 2009
- Loven har et eget kapittel om områdevern
- Loven har også andre regler som kommer til anvendelse – miljørettsprinsipper og regler om sanksjoner og straff
- Mange verneområder er vedtatt før naturmangfoldloven – naturvernloven og eldre lover

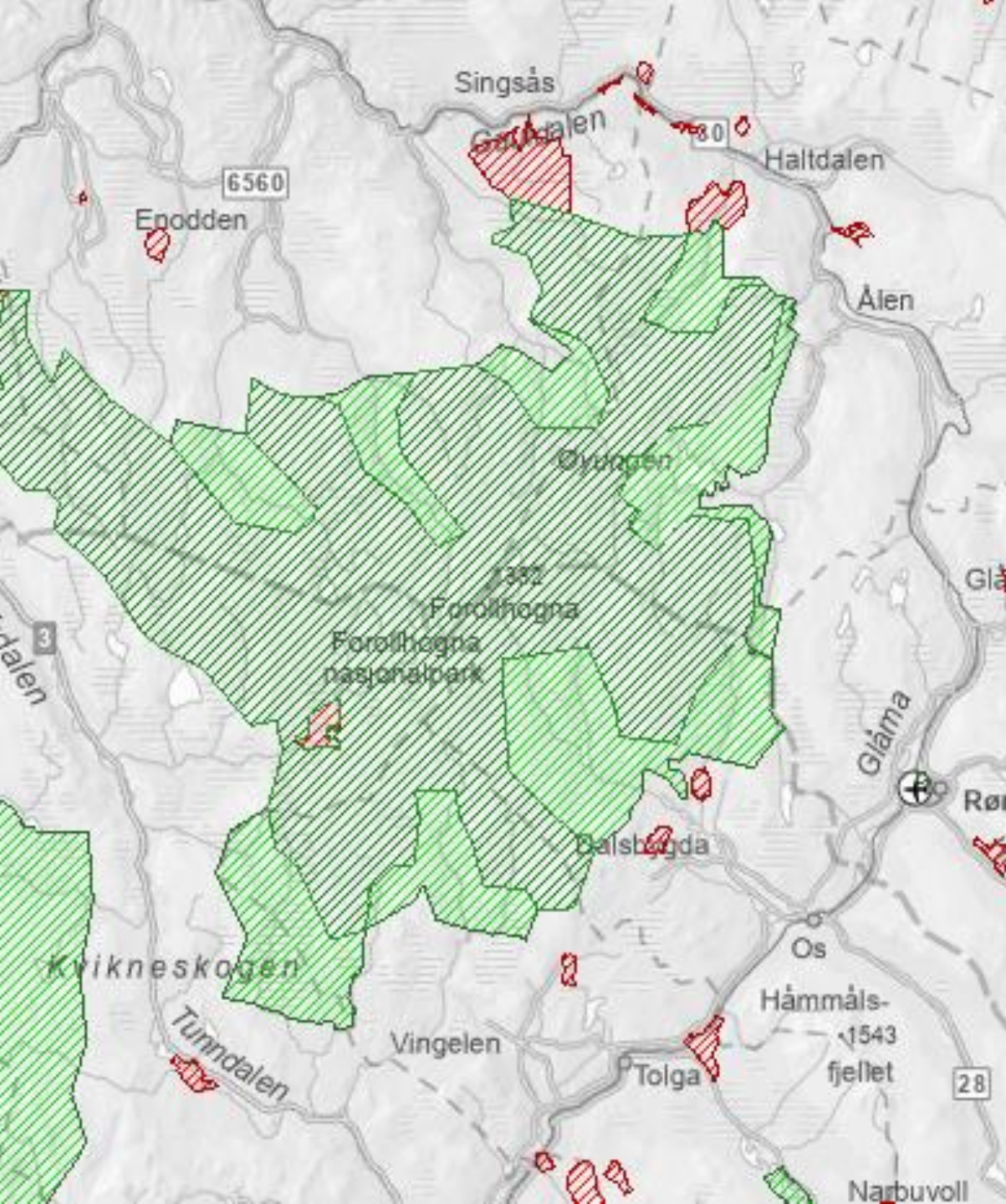
Mål med verneområdene (§ 33)

Nasjonale mål og internasjonale forpliktelser på naturområdet

- *bevare variasjonsbredden av naturtyper og landskap, arter og genetisk mangfold,*
- *truet natur og økologiske funksjonsområder for prioriterte arter,*
- *større intakte økosystemer, også slik at de kan være tilgjengelige for enkelt friluftsliv*
- ---

Foto: Sigve Reiso, Naturarkivet

Verne kategorier

- Nasjonalparker
- Landskapsvernområder
- Naturreservater
- Biotopvernområder
- Marine verneområder

Kart vist fra Naturbase

Nasjonalpark, § 35

- Større naturområder med særegne eller representative økosystemer eller landskap
- Uten tyngre naturinngrep
- Forbud mot varig påvirkning av naturmiljø og kulturminner
- Sikre uforstyrret opplevelse av naturen
- Ferdsel til fots er som hovedregel tillatt

Landskapsvernområde, § 36

- Natur- eller kulturlandskap av økologisk, kulturell eller opplevelsesmessig verdi, eller som er identitetsskapende
- Pågående bruk kan fortsette innenfor forskriftens rammer
- Forbud mot tiltak som kan endre landskapets særpreg eller karakter vesentlig
- Ferdsel til fots kan ikke reguleres

Naturreservat, § 37

- Strengeste verneformen
- Kan totalfredes mot all virksomhet
- Forbud mot å forringe verneverdiene angitt i verneformålet
- Bl.a. truet, sjelden eller sårbar natur
- Tematiske verneplaner (myr, sjøfugl, skog)

Miljørettsprinsipper

Retningslinjer for alle beslutninger som berører natur (§ 7)

- Kunnskapsgrunnlaget (§ 8)
- Føre-var-prinsippet (§ 9)
- Økosystemtilnærming og samlet belastning (§ 10)
- Kostandene ved miljøforringelse skal bæres av tiltakshaver (§ 11)
- Miljøforsvarlige teknikker og driftsmetoder (§ 12)

Skjøtsel av verneområder

- Forvaltningsmyndigheten har ansvar for å gjennomføre nødvendige skjøtselstiltak
- Vern er ingen ekspropriasjon – grunneier har eiendomsretten i behold
- Skjøtselstiltak krever derfor et **eget rettsgrunnlag** – samtykke eller lovhjemmel
- Lovhjemmel i § 47: som skjøtsel kan foretas *tiltak for å opprettholde eller oppnå den natur- eller kulturtilstanden som er formålet med vernet*

Foto: Pål Klevan

Foto: Bente Rønning Foto: Marie Lier

Skjøtsel § 47

- Forvaltningsmyndigheten rett til å utføre visse skjøtselstiltak etter naturmangfoldloven § 47.
- Kan gjøres uten tillatelse fra grunneier og uten vedtak etter verneforskriften. Eksempler: fjerne vegetasjon, fremmede treslag og arter, enkel kanalisering av ferdsel når det gjøres for å ta vare på naturverdier.
- Omfatter ikke: sende dyr på beite (krever tillatelse fra grunneier). Større endringer i naturtilstanden og friluftslivstiltak omfattes ikke.
- Grunneier skal varsles
- Kan kjøpe tjenesten fra grunneier eller andre (anskaffelse)

Tiltak utenfor verneområdet § 49

- Verneforskriften gjelder bare innenfor verneområdets grenser.
- Tiltak utenfor vernegrensen - § 49
- Legge vekt på hensynet til verneområdet når det gis tillatelser etter annet regelverk

Verneforskrifter og saksbehandling

Verneforskrifter

- Lokal forskrift for hvert enkelt verneområde
- Verneformål
- Regulerer aktivitet og tiltak innenfor vernegrensen (forbud, unntak og når det kan gis tillatelse)
- Verneforskriften er bindende for alle (også forvaltningsmyndigheten)

Foto: Trond Svardal

Eks. verneformål § 2

Formålet med oppretting av Reinheimen nasjonalpark er å:

- ta vare på eit stort, samanhengande og villmarksprega fjellområde
- ta vare på eit høgfjellsøkosystem med eit eigenarta og variert biologisk mangfald
- ta vare på sentrale leveområde til villreinstammen i Ottadalen nord

Ålmenta skal ha tilgang til naturoppleving gjennom utøving av tradisjonelt og enkelt friluftsliv med liten grad av teknisk tilrettelegging.

Foto: Liv Byrkjeland

Typiske bestemmelser i nasjonalparker

- Vern av landskapet (mot inngrep)
- Vern av plantelivet
- Vern av dyrelivet
- Ferdsel og organisert ferdsel
- Motorferdsel
- Forurensning

Vurdering av søknader etter verneforskriften

- Vilkårene må være oppfylt
- Ingen har krav på tillatelse (forskriften sier når det kan gis en tillatelse)
- Skjønnsmessig vurdering av om det bør gis tillatelse (legges vekt på verneformål, omfang, presedens, alternativer mv)
- Irreversible tiltak – grundig vurdering

Eksempel på bestemmelser i forskriften (kan gis tillatelse til)

- oppsetting av skilt og merking av stier
- ombygging og mindre utvidelse av bygninger
- oppføring av nødvendige bygninger i regi av beitelag til beitebruk og tilsyn
- uttak av trevirke til brensel for hytter, seter o.l. som ligger i nasjonalparken
- bruk av snøscooter på snødekt mark til vedlikehold av vintermerka turistforeningsruter
- nødvendig transport av ved, materialer m.m. til eksisterende setre, buer og hytter på snødekt mark

Tolking av verneforskrifter

- Bestemmelsene må tolkes og benyttes på et faktisk forhold
- Ord og begreper – kan være flertydig mv

Tolkningsmomenter:

- **Ordlyden**
- Forarbeidene - foredrag til kongelig resolusjon
- Formålet
- Forvaltningspraksis
- Forvaltningsplan
- Rettspraksis
- (Juridisk litteratur)

Skjønnsmessig vurdering av om tillatelse *bør* gis

- Hvis vilkårene er oppfylt, skal det gjøres en skjønnsmessig vurdering av om tillatelse *bør* gis.
- Miljørettsprinsippene og andre retningslinjer (forvaltningsplan, retningslinjer fra KLD)
- Hvor tungtveiende er behovet?
- Er det forsvarlig å gi en tillatelse ut fra verneformålet?
- Kan en tillatelse gi uheldig presedens?
- *Bør* det stilles vilkår for å ta vare på verneverdiene/begrense skade?

Den generelle dispensasjonsbestemmelsen i nml. § 48

Forvaltningsmyndigheten kan gjøre unntak i tre tilfeller:

- (1) dersom det ikke strider mot vernevedtakets formål og ikke kan påvirke verneverdiene nevneverdig*
- (2) dersom sikkerhetshensyn gjør det nødvendig eller
- (3) hensynet til vesentlige samfunnsinteresser gjør det nødvendig

Vilkårene i § 48 første alternativ

- Ikke i strid med vernevedtakets **formål**
 - Aktivitetens art, plassering, varighet og omfang
 - Hvilken virkning har aktiviteten eller tiltaket på verneformålet?
- Ikke kan påvirke **verneverdiene** nevneverdig
 - En mer konkret vurdering av verneverdiene
 - Tiltaket har ubetydelig eller begrenset virkning for verneverdiene

Sikkerhetsventil, ment for bagatellmessige inngrep eller forbigående forstyrrelser

Hvilke vilkår (plikter) kan settes?

- Saklig sammenheng og ikke uforholdsmessig tyngende
- Klare vilkår – mulig å overholde og håndheve
- Miljørettsprinsippene kan støtte opp under vilkår– f.eks. miljøforsvarlige driftsmetoder
- Kan ikke gi myndighet til SNO om å bestemme noe

Eksempler vilkår

- Lokalisering, benytte en bestemt trasé og antall turer
- Bestemte områder som skal unngås av hensyn til spesielt sårbare naturverdier
- Utforming og areal for byggetiltak (bør fremgå av tillatelsen)
- Krav om rapportering
- Tidspunkt for gjennomføring, f.eks. unngå hekke- og yngletid

Forvaltningsloven

Noen viktige bestemmelser:

- Forvaltningsorganers utrednings- og informasjonsplikt (§ 17) - er saken godt nok opplyst? - behov for å innhente uttalelser?
- Enkeltvedtak skal være skriftlige (§ 23)
- Vedtak skal som hovedregel begrunnes (§ 24 og § 25)

Krav til begrunnelsen

Forvaltningsloven § 25

- vises til de regler vedtaket bygger på (vise at vilkårene er oppfylt)
- de faktiske forhold som vedtaket bygger på
- hovedhensyn som har vært avgjørende ved utøving av skjønn

Naturmangfoldloven

- vurdering av miljørettsprinsippene
- § 48: «..skal begrunnelsen for vedtaket vise hvordan forvaltningsmyndigheten har vurdert virkningene som dispensasjonen kan få for verneverdiene, og hvilken vekt det er lagt på

Husk å utforme ny begrunnelse hvis styret fraviker innstillingen fra forvalter!

Klager (fvl. §§ 33-34)

- parter, de med rettslig klageinteresse og Statsforvalteren kan klage
- styrets forberedende klagebehandling, vurdere klagen (evt. innhente opplysninger), endre eget vedtak eller opprettholde
- Miljødirektoratet er klageinstans
- manglende begrunnelse kan før til at styrets vedtak oppheves
- ugyldig vedtak dersom ikke hjemmel

Forvaltningsplaner - langsiktig forvaltning

- **Retningslinjer** for praktisering av vernebestemmelsene
- Retningslinjene må holde seg innenfor verneforskriftens rammer
- Praktisk hjelpemiddel for å opprettholde og fremme verneformålet.
- Sikre en helhetlig og langsiktig forvaltningspraksis

Oppfølging av ulovligheter

Oppfølging av ulovlige forhold

- Oppgave for styret (vedtektene)
- Brudd på lov, forskrift og enkeltvedtak eks; kjører flere turer, bygger større, gjør inngrep uten tillatelse, deponering/utfylling av masser mv
- Uklarheter – forvalter undersøker nærmere

Ny revidert veileder februar 2024

Hvorfor bør ulovligheter følges opp?

- For å ta vare på verneverdiene på kort og lang sikt – fare for at ulovligheter brer om seg
- Sørge for respekt for vernebestemmelser og enkeltvedtak
- Hensynet til likebehandling. Manglende oppfølging er urettferdig for de som følger vernereglene.

To typer oppfølging

Begge typene oppfølging bør brukes der det er aktuelt!

Forvaltningstiltak

Retting, tvangsmulkt og direkte gjennomføring

– gjøres av hensyn til verneformål/verneverdier

Sanksjoner

Anmeldelse eller overtredelsesgebyr

– gjøres for å hindre nye overtredelser - skal virke preventivt mot nye lovbrudd

Retting, tvangsmulkt mv

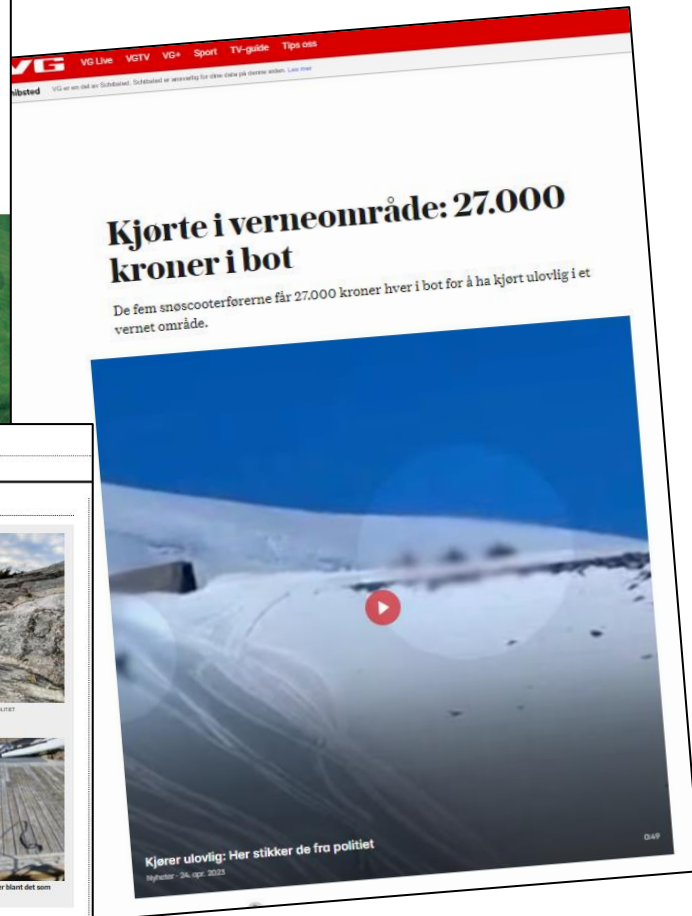
- Pålegg om stans og retting (§ 69) f.eks. rive ulovlige byggetiltak, fjerne masser
- Tvangsmulkt brukes for å få gjennomført et pålegg som ikke utføres innen fristen (§ 73)
- Når kan forvaltningen rette opp selv? (direkte gjennomføring § 71)

Meld. St. 19

(2019–2020)

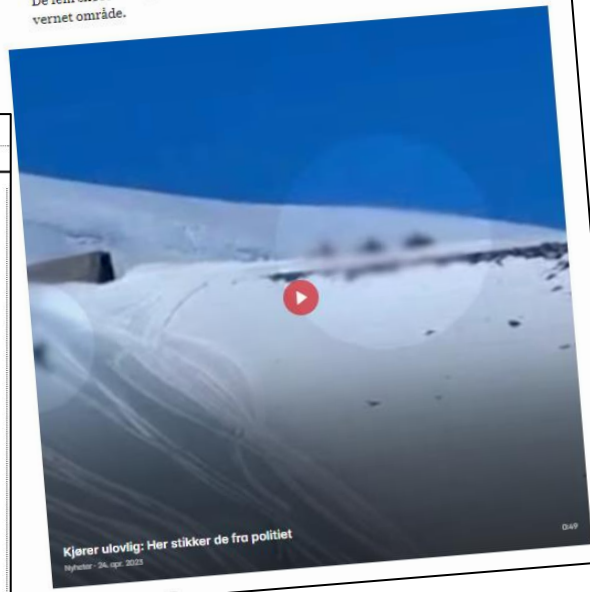
Melding til Stortinget

Miljøkriminalitet

Kjorte i verneområde: 27.000 kroner i bot

De fem snøscooterferne får 27.000 kroner hver i bot for å ha kjørt ulovlig i et vernet område.

Kjører ulovlig: Her stikker de fra politiet

Anmeldelse

- De mest alvorlige lovbruddene bør anmeldes
- Oppgave for styret
- Miljødirektoratet/SNO kan også anmelde

12

NYHETER

POLITIE ETTERFORSKET

Dette stubebrettet var en av grunnene til at den ene hytteeieren ble anmeldt. FOTO: POLITIET

Det var anlagt et trapp i betong på fjellet. FOTO: POLITIET

Politiet og Statens naturoppsyn reagerte da de kom over denne utvidelsen av terrassen. FOTO: POLITIET

Utvidelse av denne brygga, samt rampe for båt er blant det som ligger til grunn for forfølget. FOTO: POLITIET

Hytteeierne må punge ut for ulovlig bygging

Stupebrett, utvidelse av brygga og terrassen, betongtrapp på fjellet. Under en kontroll i skjærgården ble det avdekket en rekke inngrep det ikke var søkt om.

KRISTIANSDAL
De byggingene.
Nå er hytteeierne straffet med bøter.
– Jeg anså det ikke som søknadspliktig, sier den ene til Fædrelandsveven.
Der var under en felles befaring til politiet og Statens naturoppsyn (SNO) opplyst inngrep det ikke var søkt om på to fritidsboligdommer i Kristiansund skjærgården.
Dette ligger i Økøy – Byværingens landskapsvernområde der en egen forskrift regulerer hva som er lov å gjøre.
Forsiklet er – å ta vare på et

hold knytter til ei hytte på ei mindre øy.
@ Utvidelse av bryggeanlegg ved sjøen på vel 50 kvadrater.
@ Etablering av rampe for oppstak av båt på vel 15 kvadrater.
@ Utvidelse av eksisterende terrasse.
@ Oppføring av tilkøst, trapp og nye terrasser i ulike nivåer på vel 70 kvadrater.
@ Oppføring av stupebrett.
Fædrelandsveven har ikke lykkes med å få en kommentar fra hytteeierne.
– Jeg anså det ikke som søknadspliktig, sier hytteeieren til Fædrelandsveven.
Hans mener det var minimale inngrep som ble gjort fra hans side.
I dag er det ryddet opp på stedet.
NYE TERRASER
Den andre eieren må ut med 40.000 kroner etter følgende for-

hold knytter til ei hytte på ei mindre øy.
@ Utvidelse av bryggeanlegg ved sjøen på vel 50 kvadrater.
@ Etablering av rampe for oppstak av båt på vel 15 kvadrater.
@ Utvidelse av eksisterende terrasse.
@ Oppføring av tilkøst, trapp og nye terrasser i ulike nivåer på vel 70 kvadrater.
@ Oppføring av stupebrett.
Fædrelandsveven har ikke lykkes med å få en kommentar fra hytteeierne.
– Jeg anså det ikke som søknadspliktig, sier hytteeieren til Fædrelandsveven.
Hans mener det var minimale inngrep som ble gjort fra hans side.
I dag er det ryddet opp på stedet.
NYE TERRASER
Den andre eieren må ut med 40.000 kroner etter følgende for-

Overtredelsesgebyr

- De mindre alvorlige overtredelsene
- Miljødirektoratet kan gi gebyr - styret oversender saker
- 2 års foreldelsesfrist
- Bare når det er klarhet i fakta og foreligger bevis (ellers må saken anmeldes)

Saker for overtreddelsesgebyr

- ulovlig bruk av droner, brudd på ferdselsforbud og brudd på båndtvang for hund skal oversendes
- konkret vurdering;
 - brudd på søknadsplikten når det gis etterfølgende tillatelse
 - brudd på vilkår i enkeltvedtak
 - mindre massedeponering og hogst
 - mindre byggetiltak på eksisterende bygninger

Informasjon og opplæring

- Samlinger for forvaltere
- Veiledere, retningslinjer og webinarer
- Informasjon på Miljødirektoratets nettsider
- [Forvaltning av vernet natur - \(miljodirektoratet.no\)](#)
- [Norges nasjonalparker - \(miljodirektoratet.no\)](#)

Lykke til med forvaltningen av verneområdene!

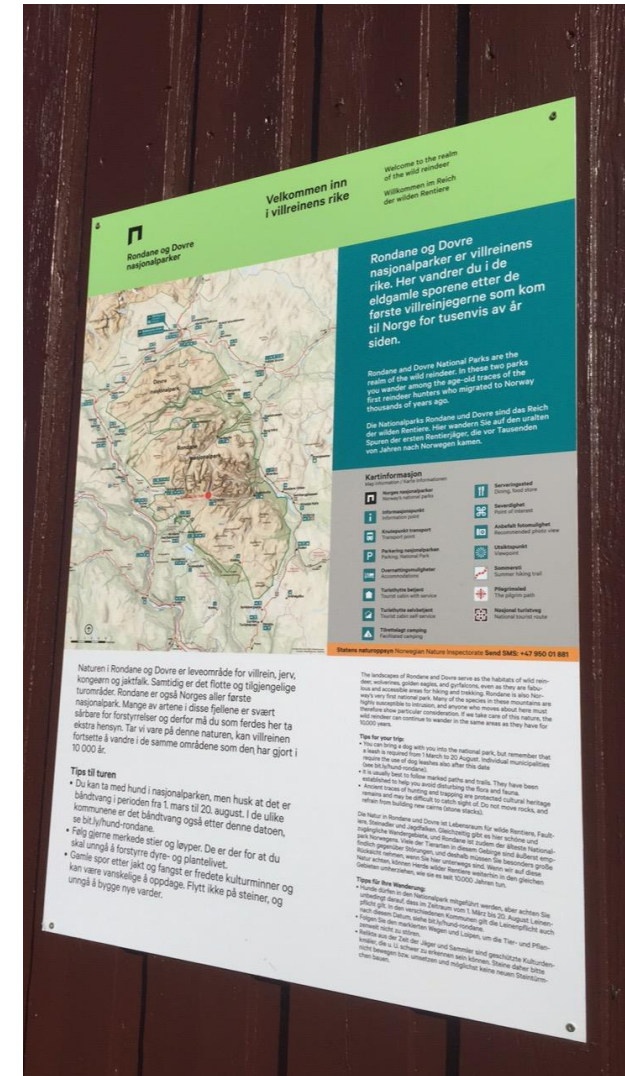

Foto: Tone Lise Alstad Eid

Miljø-
direktoratet